

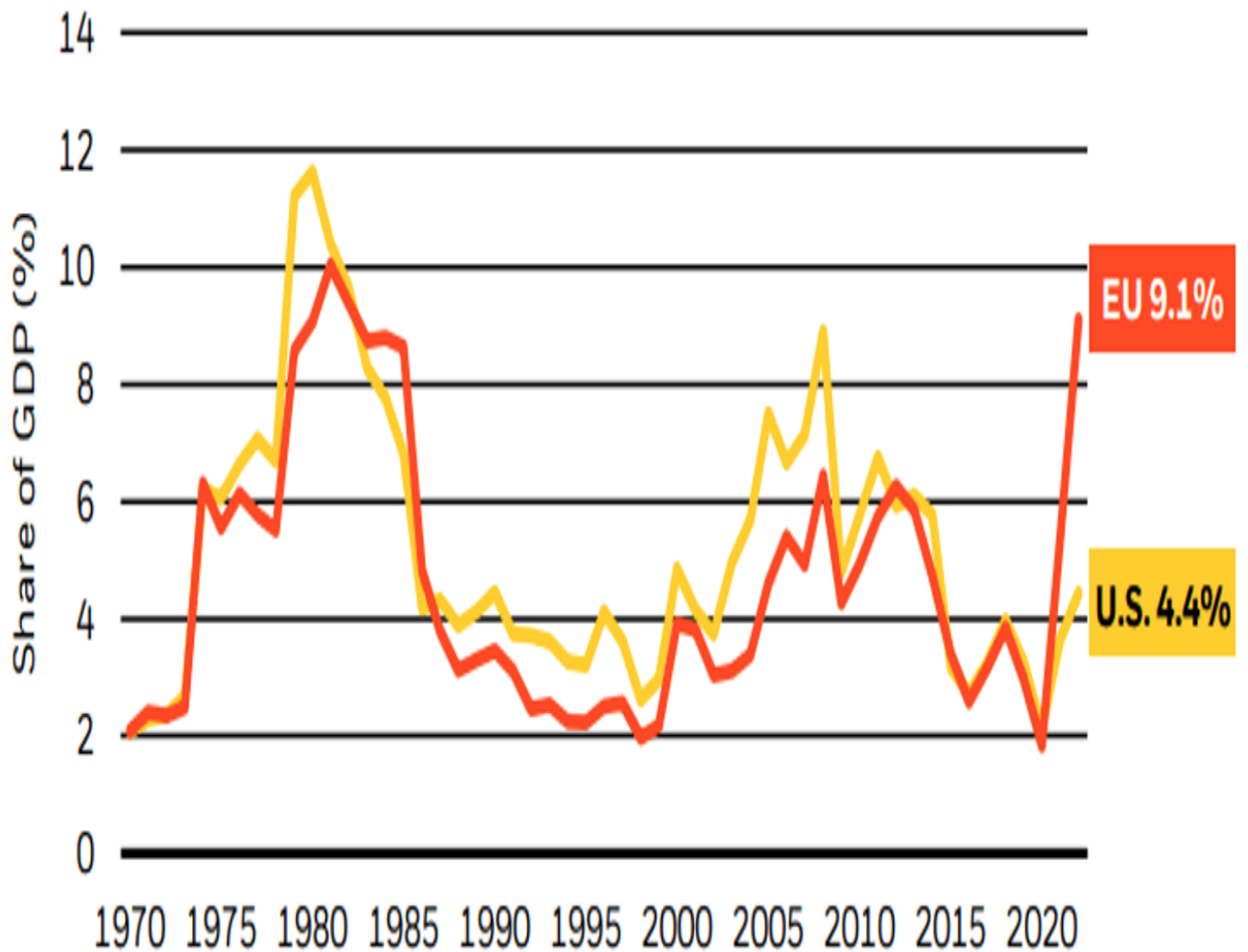
Ένας κρύος χειμώνας

Description

Μαρία Δεμερτζή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) δαπανά επί του παρόντος πάνω από 9% του ΑΕΠ της για την κατανάλωση ενέργειας. Ως ποσοστό του εισοδήματός της, αυτό είναι το υψηλότερο τα τελευταία πάνω από 40 χρόνια (Γράφημα 1). Συγκριτικά, οι ΗΠΑ δαπανούν το 4,4% του ΑΕΠ τους, το οποίο είναι χαμηλό σε σύγκριση με τον ιστορικό μέσο όρο τους.

Γράφημα 1: Η ενεργειακή επιβάρυνση ως ποσοστό του ΑΕΠ, 1970-2022, ΕΕ, ΗΠΑ

Πηγές: Ινστιτούτο Επενδύσεων BlackRock και Στατιστική Επισκόπηση της Παγκόσμιας I 2022. Σημειώσεις: Το διάγραμμα δείχνει το κόστος της κατανάλωσης πετρελαίου, φυσικού αερίου και του ΑΕΠ (σε όρους δολαρίου με βάση τις προβλέψεις του ΔΝΤ).

Στον πυρήνα αυτής της εξέλιξης βρίσκεται η επίθεση της Ρωσίας στην Ουκρανία, η οποία αποκάλυψε τρωτά σημεία της οικονομίας της ΕΕ, που πρέπει να αντιμετωπιστούν βραχυπρόθεσμα και να διορθωθούν μακροπρόθεσμα.

Πρώτον, η εξάρτηση από τη Ρωσική ενέργεια σημαίνει ότι η ΕΕ δεν μπορεί να καλύψει τις ενεργειακές της ανάγκες αλλιώς. Για να ελαχιστοποιηθούν οι πιθανές ελλείψεις ενέργειας, η ΕΕ ακολούθησε μια προσέγγιση αλληλούχισης από τον περασμένο Μάρτιο στον τρόπο με τον οποίο επέβαλε κυρώσεις στην Ρωσία. Πρώτον, η ΕΕ θέλησε να εξασφαλίσει τον μέγιστο εφοδιασμό δυνατό, δηλαδή εισαγωγές από εναλλακτικές πηγές, και αναπλήρωση του αποθεματικού φυσικού αερίου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η

ΕΕ δεν έχει επιβάλει ενεργειακές κυρώσεις στη Ρωσία μέχρι σήμερα: οι πετρελαϊκές κυρώσεις δεν θα τεθούν σε ισχύ πριν από το τέλος του 2022 και δεν έχει υπάρξει καμία κύρωση για το φυσικό αέριο, αν και είναι η Ρωσία η ίδια που επέλεξε τώρα να διακόψει την παροχή ενέργειας στην ΕΕ. Αλλά η διασφάλιση του μέγιστου εφοδιασμού είναι επίσης ο λόγος για τον οποίο η ΕΕ δεν είχε επιβάλει ποτέ δασμούς, [ένα κατά τα άλλα αποτελεσματικό οικονομικό εργαλείο](#).

Δεύτερον, αποκάλυψε δύο αδυναμίες στον σχεδιασμό των αγορών ενέργειας που θέτουν σε κίνδυνο τον τρόπο λειτουργίας τους όταν βρίσκονται κάτω συνθήκες πίεσης, όπως αντιμετωπίζουμε τώρα.

Η πρώτη αδυναμία έχει να κάνει με το γεγονός ότι ανεξάρτητα από τον τρόπο παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας, η τιμή της διαμορφώνεται από την ακριβότερη τελευταία παραγόμενη μονάδα. Αυτό είναι απαραίτητο για να εγγυάται η παροχή ενέργειας συνεχώς χωρίς ελλείψεις. Όταν υπάρχουν επαρκείς ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ας πούμε αρκετός ήλιος ή άνεμος, τότε κοστίζει πολύ λίγο η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και η τιμή της είναι μικρή. Ωστόσο, όταν δεν παράγεται αρκετή ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, τότε πρέπει να χρησιμοποιούνται μη ανανεώσιμες πηγές παραγωγής (φυσικό αέριο, πετρέλαιο) οι οποίες έχουν πιο ακριβό κόστος παραγωγής. Η τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας καθορίζεται σε τακτά διαστήματα κατά τη διάρκεια μιας ημέρας, και είναι το κόστος αυτής της τελευταίας μονάδας που απαιτείται για την κάλυψη της ζήτησης, που θα καθορίσει την τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας. Καθώς η ΕΕ δεν παράγει όλη την ηλεκτρική της ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές, χρειάζεται αναγκαστικά πετρέλαιο και φυσικό αέριο, τα οποία σε τρέχουσες τιμές έχουν προκαλέσει την εκτίναξη των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας.

Η δεύτερη αδυναμία έχει να κάνει με τον τρόπο με τον οποίο γίνεται το εμπόριο ηλεκτρικής ενέργειας. Για να μπορεί η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας να είναι προβλέψιμη τόσο από την άποψη των ποσοτήτων που παρέχονται όσο και από την άποψη του κόστους, πολλές από τις συναλλαγές γίνονται σε μελλοντικές αγορές: έτσι οι έμποροι συμφωνούν τώρα για το πώς θα αγοράσουν αργότερα. Για να συμμετάσχουν στην αγορά συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης, οι πωλητές χρειάζονται εξασφαλίσεις, δηλαδή χρήματα που δεσμεύονται και τα οποία εγγυούνται ότι θα λάβουν στο μέλλον αυτά για τα οποία υπογράφουν στο παρόν. Στην αγορά φυσικού αερίου, τόσο η μεταβλητότητά του όσο και η υψηλή του τιμή σημαίνουν ότι οι αγοραστές πρέπει να δεσμεύουν σήμερα υψηλά ποσά προκειμένου να αντισταθμίσουν την πιθανότητα μείωσης της τιμής στο μέλλον, γεγονός που θα τους παρότρυνε στο μέλλον να μην εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν στο παρόν. Αυτό σημαίνει ότι σήμερα πολλά μετρητά κλειδώνονται κι

επομένως δεν μπορούν να επενδυθούν. Αλλά σημαίνει επίσης ότι δεν μπορούν όλοι οι αγοραστές να βρουν αυτά τα τεράστια ποσά μετρητών που απαιτούνται για να συμμετάσχουν στην αγορά, γεγονός που απειλεί τη βιωσιμότητά τους.

Παρά τις τεράστιες προσπάθειες, η πραγματικότητα είναι ότι οι χώρες της ΕΕ δεν θα μπορέσουν να καλύψουν πλήρως τις ενεργειακές τους ανάγκες φέτος και του χρόνου. Ήδη επιχειρήσεις έχουν αρχίσει να μειώνουν την παραγωγή τους προκειμένου να αποφύγουν το υπερβολικό κόστος. Δεν εκπλήσσει έτσι το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προβλέπει ήδη απότομη πτώση της ανάπτυξης για το 2023 (από 3,1% το 2022 σε 0,9% για τη ζώνη του ευρώ το 2023). Θα χρειαστεί χρόνος για να κατασκευαστούν οι κατάλληλες υποδομές ώστε η ΕΕ να είναι σε θέση να εισάγει από άλλες πηγές και η μετάβαση σε πιο αποδοτικές και ανανεώσιμες πηγές παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας δεν είναι δυνατή στο άμεσο μέλλον. Εν τω μεταξύ, ο πληθωρισμός αναμένεται επίσης να παραμείνει υψηλός κατά τη διάρκεια του τρέχοντος και του επόμενου έτους.

Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο, η Ευρωπαϊκή επιτροπή ενθαρρύνει το κράτη μέλη να μειώσουν τη συνολική ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας κατά τουλάχιστον 10% αυτόν τον χειμώνα. Αναζητά επίσης τρόπους μεταρρύθμισης των αγορών προκειμένου να διαχωρίσει την τιμολόγηση της ηλεκτρικής ενέργειας ανάλογα με τον τρόπο παραγωγής της, καθώς και να βοηθήσει τους συμμετέχοντες στην αγορά ενέργειας να αντιμετωπίσουν τα μεγάλα ποσά εγγυήσεων που απαιτούνται.

Αυτό το χειμώνα, τα προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν επείγοντως είναι η εξασφάλιση επαρκούς ενέργειας, η προστασία των πιο ευάλωτων νοικοκυριών για να αντιμετωπίσουν τους λογαριασμούς και να βοηθηθούν οι επιχειρήσεις ενέργειας που δυσκολεύονται να επιβιώσουν. Η ρυθμιστική μεταρρύθμιση των αγορών ενέργειας που είναι και διεθνής και πολύπλοκες δεν πρέπει να γίνει τώρα κάτω από την πίεση των σημερινών ελλείψεων, γιατί έτσι παραποιείται το πρόβλημα. Πρέπει όμως η μεταρρύθμιση των αγορών να έχει ως στόχο να τις καταστήσει λιγότερο ευάλωτες σε προβλήματα όπως αυτά που αντιμετωπίζουμε σήμερα, ακόμα κι αν είναι σπάνια.

Η Μαρία Δεμερτζή είναι Υποδιευθύντρια του Bruegel, και καθηγήτρια οικονομικής πολιτικής στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο. Αυτό το κείμενο δημοσιεύτηκε σε αγγλική έκδοση ως στήλη γνώμης στο Bruegel Blog, και στο Blog της Εταιρείας Κυπριακών Οικονομικών Μελετών